

«Ми з тобою познайомилися, і все...»

Так Тетяна Іванівна Шовкопляс визначила формулу дружби. Із запізненням ми стверджуємо: «Ми з тобою познайомилися, і ВСЕ...».

Тетяна і батьки. Усього, чого досягла у житті Тетяна, вона завдячувала своїм батькам. Батьки для неї були взірцем ставлення до життя, до професії. Мати – Ганна Михайлівна – 58 років працювала в Національному музеї історії України. З ім'ям батька – Івана Гавриловича Шовкопляса, відомого вченого-археолога, бібліографа, – пов'язані знакові події в археології і охороні культурної спадщини України. Це він написав перший україномовний посібник «Основи археології» (1964), саме йому належить ідея збереження історичних реліквій і археологічних знахідок в Україні (1954), саме завдяки Івану Гавриловичу був відкритий перший археологічний музейний об'єкт «Добраничівка» (1977). А ще була активна участь у створенні Археологічного музею (1964), у підготовці першого на пострадянському просторі тритомного бібліографічного видання з археології.

Про батьків Тетяна розповідала багато, з глибокою пошаною і любов'ю: тато, мама і розкопки (Мезін, Лука-Врублевецька, Ольвія...); тато, мама і їхня робота; тато, мама і наш песик Зоря та киця Соня; тато, мама і їх улюблені страви; тато, мама і наші поїздки...

Біографічні довідки про її батьків опубліковані у збірнику «Українська біографістика» (2008). У 2006 р. на будівлі музею у Добраничівці було відкрито меморіальну дошку на честь І. Г. Шовкопляса. У 2011 р. до 90-річчя від дня народження вченого, за ініціативою Тетяни, в Археологічному музеї ІА НАН України, який він створював, а потім очолював у 1967–1973 рр., відбулись ювілейні читання. Тетяна брала участь в ювілейній вченій раді Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, присвяченій пам'яті І. Г. Шовкопляса (у Бібліотеці Іван Гаврилович працював 24 роки).

Багатьом з нас Тетяна дозволяла користуватися родинною бібліотекою, де праці батьків стояли на полицях шаф окремо, за відповідною системою. В останній тиждень свого життя вона активно допомагала громадській організації «Почайна» в якості фахового консультанта з географії, картографії та ґрунтознавства.

Тетяна і Бібліотека. У Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського Т. І. Шовкопляс працювала 17 років. Фахівець у галузі географії, картографії, з досвідом роботи у містобудівних установах, культурно-освітніх закладах (музей Гетьман-

ства), вона стала професіоналом і в бібліотечній справі. Про досконале знання нею усіх ланок бібліотечної діяльності свідчить той факт, що Тетяні довіряли спілкування з читачами в якості чергового адміністратора. Тема «бібліотека – читач» не була для неї формальною. На своєму робочому місці – в залі картографії – Тетяна читачів не «обслуговувала», вона їм слугувала. З кожним відвідувачем вона працювала індивідуально. Знала багатьох за іменами, науковими інтересами, інституціями. Звертала увагу на тих молодих науковців, які, на її думку, прийшли у професію за покликанням. Особливо вона любила працювати у неділю, коли мала можливість приділити максимум уваги кожному читачеві.

Тетяна з великим зацікавленням ставилася до комплектування фондів залу картографії новою літературою. З цією метою вона щотижня заходила до залу нових надходжень, брала на замітку цікаву за профілем літературу. Підтримувала тісні зв'язки із Державним науково-видавничим підприємством «Картографія». Завдяки її особистим зв'язкам до фондів Бібліотеки безкоштовно надійшло багато видань і карт цього видавництва. Особливо запам'яталася історія із залученням до фондів Бібліотеки видання «Россия, Литва и Тартария на атласе Меркатора 1595 г.» (Росія, 2012 р.). На заміну треба було надіслати до Росії два сучасних історичних атласи видавництва «Картографія». Тетяна Іванівна, не вагаючись, віддала свій атлас, другий примірник передала родина С. М. Ляшко.

З особливою відповідальністю Тетяна Іванівна ставилася до організації тематичних виставок, презентації картографічних фондів. Вона завжди ретельно відбирала потрібні для до теми матеріали. А її роз-

повіді про кожний експонат, документ ніколи не залишали слухачів байдужими.

Як науковець Т. І. Шовкопляс багато писала, розкриваючи унікальні фонди залу картографії. Одну зі своїх публікацій вона присвятила відомим українським картографам, адміралам російського флоту, братам Манганарі, які були родом з Миколаєва. Для статті було зібрано вичерпний матеріал, хоча частина документів зберігалася в архівах Росії, зокрема в Санкт-Петербурзі. Один з російських науковців, котрий працював за своєю науковою темою в нашій бібліотеці, познайомившись з Тетяною, прислав їй багато ксерокопій із російських видань. Двічі Тетяна приїжджала до Миколаєва, спілкувалася з науковими співробітниками Музею суднобудування і флоту. Вона розшукувала родинний склеп Манганарі на центральному кладовищі міста. Своїми знахідками Тетяна Іванівна щиро ділилася з миколаївцями.

Протягом багатьох років Т. І. Шовкопляс брала участь у конференціях товариства «Велика Волинь». Майже два десятиліття збирав науковців на ці цікаві і неформальні зібрання М. Ю. Костриця, з яким Тетяна познайомилася ще під час його першої педагогічної практики у школі. Пам'яті М. Ю. Костриці вона присвятила замітку у збірнику «Українська біографістика» (2014, вип. 11). У жовтні 2015-го вона збиралася поїхати на чергову конференцію з уже готовою науковою доповіддю, але не судилося...

Пріоритетною для дослідниці була тема В. І. Кордта, відомого українського картографа, який у 1918–1919 рр. брав участь у створенні Всенародної бібліотеки України (нині Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського), послідовно відстоював необхідність створення у книгозбірні відділу картографії України. Згодом вчений очолив відділ картографії, зробив вагомий внесок у створення і систематизацію картографічного фонду, склав фундаментальний чотиритомний атлас середньовічних карт України і Росії. За оцінкою Я. Р. Дашкевича, капітальні праці В. Кордта

становлять золотий фонд картознавства України, тому мрією Тетяни Іванівни було створення відділу картографії та присвоєння йому імені В. Кордта.

«Життя прекрасне, тому що можна подорожувати» (К. Паустовський). Це була одна з улюблених життєвих тез Тетяни. Майже неможливо охопити географію подорожей Тетяни теренами колишнього Союзу, України та за її межами. Подорожувати з нею було і цікаво, і дуже легко. У вересні 2015-го під час відпустки вона мріяла поїхати в тур Угорщиною...

Археологія. У родинному фотоархіві Тетяни зберігається чудове фото. У 1948 р. батьки-археологи вперше вивезли маленьку донечку на розкопки палеолітичної стоянки Лука-Врублівецька на Дністрі. На світлині видно розкоп на березі річки, у піску обладнано своєрідний манеж, в якому стоїть маленька Тетянка. І в ранньому дитинстві, і в шкільні роки вона майже кожне літо проводила в археологічних експедиціях. Змінювалися археологічні культури, колеги батьків, знахідки, але в її душі назавжди залишилася глибока любов до культурної спадщини. На запрошення друзів вона часто приїжджала в археологічні експедиції. Читала лекції студентам. Проте обрати професію батьків не захотіла.

«Я ж нормальна людина», – завжди пояснювала Тетяна друзям, знайомим. І дійсно, вона була людиною з широкою, відкритою душею. Її цікавило все на цьому світі: і книги з родинного зібрання, передані нею до різних бібліотек, і постільна білизна для шпиталів, і солодоші для дітей знайомих, і подарунки для друзів, колег...

Таня, Танюша, Тетяна Іванівна, тьотя Таня – в усіх іпостасях їй було комфортно.

З передчасним відходом у вічність Тетяни Іванівни, на жаль, закінчився рід Шовкоплясів – відомих у країні істориків, археологів, музеєзнавців, бібліотекознавців, бібліографів, географів, картографів...

Друзі